

כצנת שלג ביום קציר כיר כאלץ לטולחיו וכטס טלוינו יטיב
(משלי כס)

כצנת שלג

כבר אמרתי בפרשת ויגש אליו כי אלה הכתובים של משלי יש להם שלשה פנים פשט הכתוב וענין פלימי שכלי ומדרש רבותינו ז"ל וזה הפסוק גם כן יש בו שלשה דרכים הללו פשט הכתוב ידוע כי ביום הקציר יצטרע אדם בחמימות הזמן ויתחמם הלב מאד כמעט שיפרד הכח בסמוך וקרירות הרוח הנושב באותו זמן ישיב רוחו אליו ושמחים בו בני אדם ועל זה אמר כצנת שלג ולא אמר כשלג כי הוא נמנע באותו זמן ואם יבא בדרך זרות לא ישמחו בו בני אדם כי ימנע מלאכתם ויזיק כמו שכתוב הלא קציר חטים היום וגו' אבל הרוח הקר כצנת שלג יועיל בקציר וישמחו בו כן ציר נאמן לשולחיו אם הוא ציר דברים עושה שליחתו בנאמנות ואינו מגלה שליחתו דכתיב ונאמן רוח יכסה דבר ואם הוא ציר נפקד מסון והוא נאמן בשליחתו ה הפוקר אותו בנאמנות שהוא נאמן ומשיב נפש אדוניו כי בעוד שעושה שליחתו הוא בעל מחשבות רוצה לומר השולח ומחמץ כטרדתו במחשבו וכששב לשולחיו שעשה שליחתו בנאמנות משיב הנפש וזהו ציר אמינים מרפא משרדותו וממחשבותיו ואם שלמה בצייר שעושה החפץ כחוסף לשינים וכעשן לעיניו כן העצל לשולחיו וידוע שהדברים החמוצים מזיקים לשינים ונזקקים אותם דכתיב האוכל הבוסר תקחינה שיניו וכן העשן מזיק מאד לעינים כמו שאמרו חכמים אל שדמעת העשן ובית הכסא מזיק לעינים מאד שמכהץ האור כי השליח העצל היא מזיק לשולחיו וכבר כתבו בזה בספר המדות כי שני בני אדם נכבדים רצו לבדוק לשולחיהו אמרו לך לטוב קנה לנו חבל אחד והיה השוק כחוק מאד הלך ומצא חבלים מצמר ופשתן וקנבוס וגו' ולא ידע מאי זה מהם יקנה חזר ושאל איזה חבל אתם רוצים מצמר או כן וכך אמרו לו מצמר חזר לטוב מצא חבלים מצמר מהם ארזים ומתם קצרים חזר ושאל מאי זה מדה אמרו לו ארוך בענין שחזר כמה פעמים קראו לשליח האחר אמרו לו לך קנה לנו חבלים מן השוק היה השליח פקח אמר איזה מין חבל אתם רוצים מפשתן או מצמר או כן אמרו לו פשתן אמר להם דקה או עבה או מאי זה מדה שאל הכל בבת אחת וזה פשט הכתוב והדרך השכלי מוסכם מפי האומר שדבר באד השלוח בזה העולם שיעשה שליחתו וזה מוסכם מכל בעל שכל שכונת האדם בבריאה שיעבוד השם ית' ויעשה בזה העולם כוננת שליחתו ואין צריך להכריח זה הדעת מתורתנו שהוא מוכרח ועומד אמר קהלת את האלדים ירא וגו' כי זה כל האדם ואמר ז"ל אין לו להקנה בעולמו לא ארבע אמות של הלכה בלבד וכמו שפירש הרב רבי משה בר מיימון ז"ל באר היטב ואילו חכמי האומות הודו בזה ולכן אמר הכתוב הזה כי האדם העושה שליחתו בעולם הזה כראוי עושה נחת רוח ליוצרו בשמשיב נפש אדוניו כראוי וכמו שאמרו ז"ל והרוח תשוב אל האלדים

אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך וזהו ציר נאמן מחזיר הפקדון לבעליו וכן אמר שלמה המלך עליו השלום במקום אחר להשיב אמרים אמת לשולחיהו ומה שאמר כבאן לשולחיו בלשון רבים וגם שם לשולחיהו לשון הכתוב כך הוא ישמח ישראל בעושייו את אשר כבר עשוהו ואמרו ז"ל הוא ובית דין נמנו וגמרו על כל אבן ואבן עשהו לא נאמר אלא עשוהו וכן הוא לשון הכתוב נעשה אדם נתייעץ בפמליא שלג וכבר כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל פרק שני מהחלק השני כי אפלטון אמר זה הלשון בעצמו וזה הוא גרדה ונבלה שם ולזה דמה עונג המשיב נפש אדוניו ועושה שליחתו כראוי לצנת שלג ביום קציר ואם נפש כמו והיתה נפש אדוני צרורה וגומר ואלו הן כת הצדיקים והחסידים העושיים שליחותם כראוי בזה העולם ונוחלי העולם העליון ומתענגים שם עונג גדול ודמיון כצנת שלג אף על פי שאין אדם יכול להעריך אותה ההנאה ואותו עונג כמו שכתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כי כמו שאינו יכול להשיג ענין המאורות מה שלא נהנה מהם כך האדם אינו יכול להעריך עונג העולם הבא אבל דמה אותו לעונג הקרירות ביום הקציר כי הנה עונג גדול והוא ממין השכר כמו שאמרו זכרונם לברכה מלכים כה תשלג בצלמין מצננין לו גיהנם ואמר הנביא הנה יום ה' בצ' בויער כתנור וגו' וזרחת לכם וגו' ויצאתם ופשתם וגו' וזה הוא האדם כשהוא עובד עבודת הנוף והלשון והלב וזה העולה כחר ה' והקם במקום קדשו ועל זה יחד דוד המלך עליו השלום מזמור מי יעלה בהר ה' ופירש בהר ה' הוא כפשוטו או משל ופשוטו רמז להר המוריה וכן הוא בכתוב מפורש ויש לזה טעם לחלק השמות או הן דברים למדרגת הנבואה או למעלת החכמה או להשגת הנפש כדעת רבינו קשה ז"ל וגם בזה יש הפרש בשמות כי בנבואה הר האלדים הוא רמז לאספקלריא שאינה מאירה והר ה' למארה והחכמה למעשה בראשית ומעשה מרכבה ובהשגת הנפש נס כן לאלו המקומות נז עזן הקוחניים ואמר מי יעלה ומי יקום כי באלו המדרגות צריך עליהם קיום הן בנבואה שלא יקצצו הן לחכמה כרבי עקיבא וחביריו שנכנסו לפרדס או בהשגת הנפש שלא תגעל כענין רוח נבות כי הוזהר לאלו המעלות הוא צריך להיות בעל מדות אף על פי שהוא חכם גדול ואמר בתחלה נקי כפים כי העיקר הגדול הוא עבודת השם ויש בו שני עניינים האחד הוא מה שבין אדם לחבירו כמו גול וגיבנה ועושיק-שהוא נקי כפים נושא ונותן באמונה אינו עושה עול במדה במשקל ובמשורה ואוכל מיגיע כפיו בהיתר גמור וזה הוא מקצוע גדול בתור כי כמה מצות תלויות בה' והב' הוא מה שבין אדם למקום סמאלו אסורות ואפי' סן ההתר אינו טורח מן המתנות אלא הדברים ההכרחיים הכל לשם שמים לקיים גופו לבד ואינו כוכן להנאת הדין ובהיות הידים ראשי האברים החצוניים ויש בהם רמז לעיקרים גדולים כי דוע לחכמי האם הקדמו ולא לחנ' מתברכין ישראל בנשיאות כפים וגם קידוש ידים ורגלים בכיור ומה שעשה רבינו הקדוש בשע פשירתו שוקף אצבעותיו כלפי מעלה לומר שלא נהא אפי' באצבע

באצבע קשנה כוונתו חיתח בזה פי לעולם לא נתכוון לאכילה ושתיה להנאה אלא לשום שמים. אמר אחרי כן ובר לבב וזו היא כוונת הלב שהיא צריכה על כל פנים שיהיה זך לבו בלי מחשבות והרהורים רעים וכמו שאמרו הרהורי עבירה קשים מעבירה וכמו שכתב הרמ"ל כי העבירה בלא מחשבה מטמאה האברים הגופיים אבל העבירה שהיא במחשבה מטמאה הנשמה הטהורה ופירוש הדבר כי כשהאדם עושה העבירה פתאום בלא כוונה ומחשב שלא עלה על לבו לעשותה אלא במקרה הוא כמו אגוס בלא מתכוין להאכל מי שמחשב ועושה אותה בכוונה היא טומאה ומה שאמר לבב ולא אמר לב רמז לשני יצרים כמו שבא בתורה בכל לבבך ודרשו ז"ל בשני יצריך יצר טוב ויצר רע. אמר אחרי כן אשר לא נשא לשוא נפשי יצרים כמו שהוא אומר נמשו וקרי נפשי יש לו ענין כי נפש האדם הוא נפשו של הקבה כמו שבא בתורה בסוד הנפש ויפת באפי נשמת היים וזהו חיי הוהי נפשך. וענין זה יש בו הרכה עיונים האחד כמשמעו שאינו נשבע לנפשו לשוא כרבים הנשבעים חיי נפשי כי היא שבועה גדולה עד מאד. וכן שלא יתנאה בנפשו במה שחננו השם בחכמה או מדות טובות שיהיה שפל ונכנע ומה שכתב בעל חובת הלבבו על אותו חכם שלא ראה אדם מעולם שלא היה חושבו בגדול ממנו ועל זה אמר דוד ע"ה לא גבה לבי וגו' וכמו שדרשוהו ז"ל. ואמר ולא נשבע למרמה ויש שואלים מאי רבותיה אפילו קל שבקלים נזהר שלא ישבע לשקר ולמרמה ופירושו בו שלא נצרך לישבע על יצרו כמו שמצינו הרבה כשהיה יצרם תוקפם נשבעים כמו שאמר וחשאתי לאלדיים שנשבע ליצרו ובכוונתו כתיב חיי השכבי עד הבוקר והוה לא נשבע למרמה ליצר הרע שהוא מרמה זהו דרך השכלי בזה הפסוק. ויש במדרש שדורשין זה הפסוק על משה רבינו שהוא ציר נאמן כמו שאנחנו אומרי כששלחו הקבה ונתגלה אליו בהר האלדיים כמו שכתוב בזה הפרשה ומשה היה רועה וענין האבות שהיו רועים שהיו מתבודדים לעיני בענין האהות שאויר המרברות זך ונקי והיו גפרשין שם מכני אדם ועוד להרגיל עצמם ברחמנות כמו שאמר ביעקב ולפי דעת החכמים על קצצה לו הארץ כי בהרף עין היה בהר סיני ואם הוא לא נתכוון אלא לאתר שפיר רעיא ועלה מכרחה לפרדגה כי בתחילה נראה אליו מלאך הבלבת אש ואחר כך ויקרא אליו אלדיים ואחר כך ויאמר ה ראה ראיתי ואמרו ז"ל שתי ראיות שרא' שמקלקל תורתו ושעושי העגל ואף על פי כן זכר ברית אבות ובעבור כעס אויב כמו שכתוב לולי כעס אויב וגו' ועוד שהשכינה צועקת לפניו דכתיב הנה צעקת בני ישראל בארה אלי וזהו כי ידעתי את-מכאובי אע"פ שידעתי מה שעתידין להכעיסני במדבר והנה אמר לשם שני דברים מי אנכי כי אלך אל פרעה כי אני ערל שפתים ושפל אנשים והוא מלך גדול ועוד כי אוציא את בני ישראל ואעלה אותם לארץ עמים גדולים ועצומים והם חכמים גדולים לא ישמעו. כי ללכת אחרי ביציה מעבודת לחירות ישמעו לי אבל העלייה לא ישמעו לי ועוד אתה אמרת ליעקב אנכי ארד עמך מי אנכי להיו במקומך והשם ית' ענהו כי אלך עמך שלא תלך יחידי ואנכי אהיה עמך וזה לך כלום בזה האות של הסנה יש לך אות לפרעה כי אש גדול אינו אוכל קש נדף יבש הנה לך האות אף על פי שהוא מלך גדול ואתה שפל אנשים לא יוכל להזיק לך ולענין מחדך שאמרת לא יאמינו לעלות לארץ העמים אינך צריך אות אתה בהוציאך את העם ממצרים תקבלו את התורה בהר סיני ובאותו מעמד ידעו כלם כי אתה נביא ומלך ויש לבעלי האמת ענין עמוק במה שאמר שאמר לו וזה לך האות כמו שאמר הרמבם ז"ל כמו שרמזו שהוא אות הברית וכמו זה לי עשרים

שנה כמו שפירש לו ברמז ענין המלאך הנראה אליו כי שמו בקרבו כדי שיתאמת לו שליחותו ולא יירא ולא יפחד ואחרי כן שאל יותר הנה אנכי בא וגו' נתכוון בזה השאלה לענין אחר עמוק אחר שרמז לו ענין המלאך כי שמו בקרבו כמו שאמרת רצה לברר שליחותו ולדעת ולהשיג בענין השם ההוא אשר בקרבו וזה הוא ואמרו לי מה שמו ונתכוון לשני ענינים אם איני ראוי ואני שואל דבר שאיני ראוי להשיגו יסאר השליחות ואם על כל פנים ירצה השם שאלך אכרר שליחותי ובריר לו השם הענין כמו שרמז הרמבם ז"ל שיש שאלה גדולה בזה אם השם הזה ששואל הוא כפשוטו שאם השם הזה היה נודע לישראל אין זו ראייה לו כי ידעיתו כי ידעיתם ואם לא היה נודע להם מה ראייה יש באמור להם שם שאינם יודעים י עוד הקשו כי אחר שאמר להם למשע ושמעו לקולך וזה לאחר שלמדו השם אמ' משה והן לא יאמינו לי ונתן לו אות והרמבם ז"ל פי' בעבור זה כי שמו אינו שם ממש אלא מציאתו שהיה מסופק להם ובתחלה צאל מהשם ית' שיבאר לו ענין מציאתו כראיות ברורות שיכול ללמד לבני ישראל ולהוכיח להם מציאות השם והשם הודיעו לו במילות אהיה אשר אהיה והבטיחו שיקבלו הזקנים אלו הראיות. אחר כן אמר דבר אחר הנה ישמעו לי באמתת ביציאותך לא יאמינו לי כי אני שלוח להם כי עד עתה לא בא נביא שלוח להם כי אם האבות שהיו נביאי' היו לעצמן לא מצאנו להם שום שליחות ועל זה נתן לו אות מזה בידך. והרמב"ן ז"ל הקשה כי זקני ישראל יתפקו במציאות השם דלילה אבל עיקר הדברים כי זקני ישראל קבלו מאבותם שמות הקדושים ידוד וגם אדני' שהם שמות שנבראו בהם שכינים וארץ שהם עיקר כל המעשים ומהם מתפרש שהם כח הכחות וכמציא כל הנמצא משהו ויכול והזקנים לא היו יודעים היותם היה מתפרש בהם כל זה והשם פירש לו כל הצירופין והסתרים שבשמותיהם ואין ברא שמים וארץ כל זה יוצא משם אהיה אשר אהיה והודיע לו סוד שמו וזכרו והיות יוצאין מהם כל המצות עשה ולא תעשה י' עם שמו זה עם זכרי' ואמרו זכרונם לברכה זה שמי לעולם לעלם כתיב ימשה ציר נאמן לשולחיו מאחר שרצון השם להודיע סוד השמות לזקנים כמו שכתוב לך ואספת את זקני ישראל קבל דבריו ואחר כן אמר להם והן לא יאמינו לי וזה תמה על אהן והנביאים אחר שאמר לו ושמעו לקולך הוא חושד העם ורבותינו זכרונם לברכה חישבו שזה הענין עון למשה אמרו אותה שעה דבר משה שלא כהוגן להקדוש ברוך הוא ושמעו לקולך ומשה אמר והן לא יאמינו לי ונתן לו אותות ועוד אמרו חטא בהן ולקה בהן חטא בהן והן לא יאמינו לי ולקה בהן הזקנים קרבו ימיד למות. והרמב"ן ז"ל תירץ כי בעבור שאמר לו השם ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוד ולא ביד חזקה. ולא ישמעו לקולך ולכן אמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה כלומר לא נראה אליך השם במדת רחמים לעשות אותות וסופתים כאשר אמרת ואינך גדול מן האבות שאלו היה כדברך אנו יוצאים על כל פנים ואו עשה האותות למשה ויש תמהים כי משה היה מאמין והיה לו לצוות לעשות אותם לעם וכתבו כי בעבור עונש הראה לו האותות בנחש ובצרעת שעשה מעשה נחש ולקה בצרעת על הוציא שם רע ועוד להודיעו כי כאשר נגע את ברעה הראשון כן יעשה לזה. ועוד קבלנו בענין הנחש הקדמוני במנו כי הוא שרו של פרעה ורא' משה שכח גדול בתחתונים ויש בו כח לשנות התולדות על כן פחד ונס מפניו כמו שאמר שלמח המלך ע"ה שלשה הפה נבלאו ממני ואחד מהם דרך נחש עלי צור. ואמר שלח ידך בנגוב כלומר שלא יפחד מזה כי הוא תחת ידו לעשות בו

שהעיקוב לתועלת ישראל וקרוב לכא עתם של מצרים ומצרים לא ימשיכו ויהי ציר נאמן וישיב נפש אדוניו וכן רמולו לעתיד לכא בענין הגאולה בשני מקומות בפרש' הזאת בתחלה בהר חורב שהזכיר שם שלשה פעמים סנה דכתיב ורא כל ארץ אליו בלבית אש פתוך הסנה זנו ובמסוק אחר הזכיר אהיה שלשה פעמים וכשם שהיתה הגאולה ההיא על ידי משה ואהרן שני גואלים כן לעתיד לכא תהיה הגאולה על ידי שני גואלים משיח ואליה' . וכן דרשו במדרש חסד ואמת נפשו זה אהרן ומשה כמו שאמרנו צדק זה משיח דכתיב וזה שמע אשר יקראו ה' צדקנו' . ושלוש זה אליהו' . דכתיב ברית היתה אתו החיים והשלום ונז' השם ית' יחשי וימהר הגאולה במהרה בימינו ויקיים בנו מקרא דכתיב הנה ימים באים נאם ה' והקמותי לדוד צמח צדיק זמלך מלך והשכיל יעשה משפט וצדקה בארץ בימי תושע יהודה וישראל ישכון לבטח והיה שקט אשר יקראו ה' צדקנו :

פרשת וארא

עני עלם שמים ויכר פי אסף רוח נחמני ונעור = (עסליל)

מי עלה המסוק הזה הוא כשאר מסוקי משלך שאמרנו בפרש' שעברו ויש בו שלשה פנים משט הכתוב ופנימי ומדרש משט הכתוב פירש ר' חננאל זל כי מדבר בארבע יסודות ואם שלמה כי היות היסודות ותחלותיהם הוא ענין נעלם מאד שיש מהם פועלים ומהם נפעלים והאך ישתנו קצתם כי החזק העפר למים והמים לעפר ומהם בתהוים כל הבריאה הקיסור' והמתכות והצפחים ובעלי חיים שאינם מדברים והאדם וארבעתן חומר אחד וקבל ארבעה צורות ולכן משתנים אלו אל אלו ואין מקום רקות ופנוי ביניהם וכל אלו הם עניינים עמוקים מאד לא השיג אותם אדם על אמתתן ולא ירד לעמק' ועל כן מי יודע עיקר יסוד האש וקראו שמים שהוא העליון לה והוא חשך כמזכר במסוק והארץ היתה תוהו ונו' שהזכיר ארבעה יסודות ועל זה הלילה חשוכה שאלו היה אדום היתה הלילה אדומה וזה האש אינו כאש שלנו כי הם ששה מינין כמו שאמרנו זל במסכת יומא ששה אשות הן יש אוכלת ואינה שותה והוא שלנו' ויש שותה ואינה אוכלת והוא של חולים' ויש אוכלת ושותה והוא של אליהו ד' ת' והמים אשר בתעלה לחכה' ויש אוכלת לחין כבישין והיא אש המערכה' ויש אש דוחה אש והיא גבראל מן אתון נורא וקידתא' ויש אש אוכלת אש והיא אש השכינה שנאמר כי האלדיך אש אוכלת ה הוא כדאמרין הושים אצבעו בהן ושרפן ויתהוה ממנו אש דגיהנם האוכלת הנשמה ואחר כך הרוח שהוא האור ואחר כך המים והארץ מה שמו זמה שם בנו כלומר מי הוא שם אותו חכם או שם בנו שידע כל זה' ויש דרך פנימי אחר אומר מי הוא שידע השכל שהוא ענין עליוני ורוחני שהוא בשמים עליון וירד לתחתונים והשכל ירד בנוף האדם העמור שני הפכים בגושא אחד והיאך הרוח שהיא הנפש השכלית האצולה מכסא הכבוד מתקשרת בבשר ומי הוא השלש ברוח לכלה את הרוח ואיך העצם הפשוט שאינו נוף וניגו במים הוא עמור כצורה והוה ענין המים אשר מעל השמים שאמר הכתוב כי הוא צורת הצורות והיאך החיים הנפסדים בכליין חרוץ והארץ לעולם עומדת ואישיה נפסדים והוה מי הקים

כרצונו ועל זה אמר לו והמטה אשר נהפך לנחש לא אמר לו אשר נהפך לתנין אבל הזכיר לו ענין נחש הקדמוני שהראהו בהר ועל זה נקרא נחש ברית נחש עקלתון' וענין האות הג' מימי היאור רמז לו הסכות שיעשה ביאור שפרעה משתבח בו שני לאיור ואני עשיתיני' ועם כל זה אמר משה ביה' שלח נא ביד תשלח רמז לאהרן ועל זה השיבו הק"ה הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי וגו' . וכן אמרו זל בשכר ושמש בלבו וזה למשפט בני ישראל על לבו' ומה שאמר לו ראה כל המופתים אשר עמתי בידך אמרו במדרש שהיו כתובים במטה דצ"ך על"ש באח"כ והוה נפש ידך על ארץ מצרים בארבה כלו' באות ההומות לארבה ויש בפרקי רבי אליעזר ענין גדול בזה המטה שנכרא בערב שבת כתוב שם כי מצאו אדם הראשון בגן עדן ואדם מסרו לחנוך וחנוך לנח ונח לאברהם ואברהם ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב הורידו למצרים ומסרו ליוסף וכשמת יוסף לקח פרעה כל מה שבביתו ויתרו היה גדול החרטומים וראה אותו והוליכו לביתו וכשלקח משה בתו הכיר בו משה ולקחו וידע שזה עתיד לנאל ישראל רמזנו כל זה כי זה הכתוב ציר נאמן לשולחיו דרשוהו על משה רבינו עליו השלום ונפש אדוניו ישיב שהשיב השכינה לאדוניו הנקרא נפש דכתיב נשבע ה' בנפשו כי היה בגלות עסקה דכתיב אנכי ארד עמך מצרימה וכתיב אשר פדית לך ממצרים גוי ואלדין' . ועוד דרשו זל מי יעלה בהר ה' זה משה דכתיב ויבא עד הר האדים חורבה ומי יקום במקום קדשו זה משה דכתיב אדמת קודש הוא :

נקי בפ"ס זה משה דכתי' וינח את הצאן אחר המדב להתרחק מן הגזל וכתוב לא חמור אחד מהם נשאתי' . וברלב"ג זה משה שלא רצה ללכת עד שהובררה שאלתו דכתיב ואמר לי מה שמר' . אשר לא נשא לשון נפשו זה נפש המצרי שלא הרגו בתנ"ס' . ולא נשבע למרובה זה משה דכתי' ויואל משה ואין ויואל אלא לשון שבועה' . ואמר ה' במדין אמר לו במדין נדרת לך והתיר שבועתך במדין אף על פי שהיה פטור מן השבועה שהיה הולך בסעודת השם אף על פי כן רצה לקדש השם ולא רצה ללכ' בלתי שאלת חמיו מכאן למדו זל במסכת שבועות הנשבע לחבירו אין מתירין לו שבועתו אלא בפניו וחשם אמר לאהרן שיצא לקראת משה וכן עשה ויפגשוהו בהר האלים וישק לו' . ואמרו במדרש חסד ואמת נפשו צדק ושלוש נשקו' . חסד זה אהרן דכתיב תומיך ואוריך לאיש חסידך אמת זה משה שנתן תורת אמת וכתיב בכל ביתי נאמן הוא' . צדק זה משה דכתי' צדקת העשה' . ושלוש זה אהרן דכתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום' . וכשנאו לפני פרעה אמר לא ידעתי את ה' כי לא ידע ולא הבין ולא שמע זה השם המפורש למשה אבל שם אלים היה יודע כמו שאמר אחרי הודיע אלים' . איש אשר רוח אלים בו' . ולכן דור ואמר אלדי העברים נקרא עלינו' . ועם כל זה לא רצה לעשות מאמר השם והכביד עולם וחזר משה אל הו"א למח הערות לעם הזה והוה השם הוא אלף דלת כי בשם הירחמים לא ירע השם וכן למעלה אמר זה השם בי אדוני והוה רמז במה שאמר ונפש אדוני ישיב' . ויש שואלים על מה שאמר משה והצל לא הצלת את עמך כי כבר אמר להם השם ואני ידעתי כי לא יתן אתכם וגו' ושלחתי את ידי וגומ' . ויש מי שתירץ שמשוה היה סבור שיקל עולם מיד אחר בואו והוה הכביד והרמזן זל אמר כי אינו נכון בעבור שכתוב והצל לא הצלת וגו' אבל חשב משה שיביא המכות תכופות והוא לא עשה כן כי על דרך המדרש עברו ששה חרשים טרם התחלת הככות כי לא נתמלאת עדיין סאת מצרים ועוד כדי לברר ולנקות ולזכות לפושעי ישראל ומשח ציר נאמן היה רוצה לעשות שליחתו ולכן נתרעם והשם השיב לו שלא ישתומם

הקים כל אפסי ארץ מה שם אותו חכם שישיג זה וידע טעם הדברים הללו וסביבתם והמדרש מי עלה שמים זה משה דתי' ומשה עלה אל האלדים ומה שאמר וירד למעלת משה הוא כמו ירד ה' לי בגבורים לשון ממלה כמו כי הוא רודה בכל עבר הנהר או כי העולים חנוך ואלהיהו נעשו עצמן לפידי אש וזה עלה בגוף וירד בגוף והוא מעלה מי אסף רוח בחפניו זה משה דתיב אפרוש כפי אל ה' מי צרר מים בשמלה זה משה דתיב ומטר לא נתך ארצה מי הקים כל אפסי ארץ זה משה שהקים המשכן ונתקיים כל העולם. דא שבוכותו נתקיים העולם דתיב ונחנו מה וכתבי תולה ארץ על בלימה ואמר לי צחק אין העולם מתקיים אלא בזכות מי שמשיב עצמו לכלום שנ תולה ארץ על בלימה מה שמו זה המטה שאמר ואמרו לו מה שמו וגו' וזה שם בנו אל ישראל דתיב בני בכורי ישראל ואחר שאמר זה הכתוב אמר כתוב אחר עמו אמו שלשה נפלאו ממנו וארבעה לא ידעתם דרך הנשר בשמים וגו' כן דרך אשה מנאפת וגו' גם אלו הג' פסוקים בהם שלשה פנים הפשט שאלו הארבעה שהזכיר לא יעשו רושם בדרכיהם ואין רשומן ניפר כי הנשר יעוף באויר ואין רשומו ניכר וכן הנחש הולך בצור וכן האניה בלב ים וכן האיש באשה ותאמר לא פעלתי און ואין ספק שלא היה זה כוונת שלמה המלך ע"ה זה אמר זה ענינם ועוד למה אמר נשר והוא הדין לכל עוף ולמה נחש והה לכל הולך על גחון אינו עושה רושם ולמה אניה בלב ים היה בלב נהר והה לכל נזקק אדם או בהמה אינן עושין רושם ולמה עלמה הה כל אשה וכל אלו הן מן החידות שאמרנו שהחיצון אינו כלום שאין הכונה כלל במשל אלא כמשל וכמו שכתבתי בפרשה שעברה כי המשל הוא מועיל החיצון והפנימי והחידה ולפעמים אין ענין בחיצון אלא בגנימי ולכן אמר משל וחידה בראש ספרו שחם ענינים חלוקים וענין השכלי בזה דבר בארבע כחות האדם הנשר הוא הנשמה העליונה שהוא ענין נעלם מאד ודימה אותו לנשר שהוא העוף המעולה מאד וחכמי המחקר קורין לו עוף אלהי ואמר כי מעלת הנפש ואצילותה הוא ענין נעלם מאד וגם חכמי המחקר נתחבטו בידיעת ענינה ואמרו כי הוא ענין נאצל משכל הפועל וכתבו כמה ספרים על זה כל שכן לדעת חכמי ישראל המעלים אותה יותר ויותר מן הסלאכים והנחש עליו צור הוא כח הדפיון שלובש צורה אחר צור וממנו הנחש שהוא יצר הרע המפתה בני אדם כנחשי והאנטיה הוא הכח הצומח שהוא כמו אניה העשויה מן הצמחים ודרך נכר בעלמה הוא דבוק הצורה בחומר ואמר כן דרך אשה מנאפת על החומר הרע כי כן דימה אותו לאשה זונה ומנאפת והחומר הטוב לאשת חיל ויש לרבותינו אל באלו הפסוקים שני ענינים האחד דרך דרש והב' נעלם אמרו בדרך דרש כי יד הארבעה שהזכיר שלמה הם ארבעה מלכים שתמה שלמה מהם ונפלא מענינם שעשו עצמם אלקות האחד מלך בבל שנקרא הנשר הגדול והשני מלך מצרים שנקרא נחש בריח נחש עקלתון וכתבי קולרה כנחש ילך והג' חזירי מלך צור וקראו אניה בלב ים כמו שאב"ר מושיב אלדים ישבתי בלב ימים והרביעי מלכות אדום שאמר לעולם אחיה גברת ולכן נקרא גבר וענין העלמה ידוע ענינו ועל זה אמר וארבעה לא ידעתם כי זה הרביעי לא ידעו בו סבה ונתעלם ממנו ענינו וכן אמר הנביא על המלכים ביום ההוא יפקוד ה' בחיבו הקשה והגדולה והחזק על ליתן נחש בריח ועל ליתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים ותל ביזמא והוא יסערה בחוריה קשיא רבתא ותקיפא על פרעה מלכא דאיתררבו כסנחריב מלכא תנינא וקטול ית מלכא דתקיף כתינא בימא פירוש כי כל אלו המלכים כרום וכתמתם

ורשעתם עשו עצמם אלקות שלא היו שושים גמורים פרעה אמר לי יאורי ואני עשיתיני ולכן אמר הנה יוצא המימה ס סנחריב אמר מי בכל ארזי הצרצות וגו' חזירי הוא התנין אשר בים שנ' מושב אלדים ישבת בלב ימים ואמרו חכמים אל שעשו לו רקיעים באויר על הים וישב עליהם כי היו אלו המלכים בעלי קסם וכשפים ועיקר זו החכמה היא במצריב כמוכר כהגדה והיו יודעים כחם ומכירים כחם ושרשיהם והיו רואין הצלחתן ומעלתן ולכן כנה אותם הכתוב לנחש ותנין שהם כחות עליוני' מכח נחש הקדמוני ולא הזכיר בכאן כחות מלך בבל אף על פי שהיו ממינו דתיב אעלה על במתי עב אדמה לעליון בעבור שלא היתה מעלתו וחכמתו למעלתן וחכמתן כי מלכות מצרים נמשך מאד ולכן תמצא מלכותו בימי משה ובימי הנביאים ותמיד היו בושהים בו ישראל כמו שאמר בזה ההפסדה יען היותם משענת קנדה לבית ישראל וכתבי ותבטח לך על מצרים על רכב ועל פרשים כי משם מוצא הסוסים והמרכבה כמו שמוכר בשלמה וכן בסנחריב היה מלך גדול וכן היו קוראים אותו כה אכר המלך הגדול וכתבי הנה אשור ארז כלבנון כל עץ בגן אדים וכל אותה הנבואה מוכרת מעלתו והוא בלכל האומות וכן כתיב ותמצא בקן יי לחול העולם וכאמון ביצים עוזבות לא היה נודד כנף ולא פוצה פה ומצאצף וכן חזירי כתיב בו את כרום ממשח הסוכך מלא חכמה וכליל יופי וכן מוכר באותה נבוא' שהכמתו גדולה ואין ספק כימה שקרא לפרעה נחש בריח הוא לענין ויש אומרים כי היה מעלתו בימים ובנהרות כי בריח לשון ספינה דתיב והורדתי בריחים בעבור כי הולכת על ידי רוח ויש מפרשים בריח כי מלכותו היה חיה חזק וסגור ומסוגר בימים ובנהרו כמו בריחים המכריחי' מן הקצה אל הקצה ובמדרש שעל ידי ההשבעות והכשפים לא היה אדם יכול להכניס שם חיל וכבר כתב חכם היונים כי ראה במחנה אלכסנדרתלמידו שלא היו יכולים לכבוש עיר אחת ואמר הוא כי היה מפועל הקס' והכישוף וכן זה במצרים וכבר כתב רש"י אל כי בעל צפון שהיה בסוף העיר היה סוגר עליהם העיר ואין שום איש יכול לצאת משם והוא וישבו ויהנו לפני פי החירות ואמר פרעה לכני ישראל נבוכים וגו' סג' עליהם המדבר פירוש סג' בעל צפון והוא משגי' לנגוים ויאבדם ועוד במדרש בריח חסר יוד-בנין רד"י ועוד שם בריח רמז לשלשה דברים שהיו המצרים כופרים בהם הב' בריאת העולם שהיה פרעה וחכמו סוברין כי העולם קדמון ולכן לא היה מאמין בשם ה'ברך והיה מכחיש בנסים ולכן לא היה נכנע מהמכות כי היה חושב כי הם מעשה כשפים כי היה בהם כח לשנות התולדה בארבעה היסודות ולכן היו עושים קרוב למעשה משה עד שראו כח משה בעליוני' במכת בכורות ובשפטים שעשה באלדיהם שידוע הוא שהכשפים מכחישים הענינים התחתונים אבל לא העליונים כמו שכתוב השמי' שמים לה והארץ נתן לבני אדם ולכן היה כופר תחלה בחינוך העולם זו היא הבית והר"ש רוח הקדש שהיה מכחישי הנבואה ועל זה אמר מיה אשר אשמע בקולו שאינו מאמין בנבואה והחלת השגחה כי אותיות אהוה מתחלפות שהיה מכחישי ההשגחה ועל זה נקרא מצרים רחב הר"ש רוח הקדש והוא השגחה והבית בריאת עולם ולכן אמר לו משה כנגד חירוש העולם שהיה כופר בו למען תדע כי לה הארץ כי בנינו השבע ונסי' מתאמת חדושי העולם וכנגד ההשגחה אמר לו כי אני ה' בקרב הארץ כי בעשיתי הנסים ונבואת המכות מתאמת ההשגחה וכנגד הנבואה שהיה מכחישי שאמר מי ה' כתיב וידעתם כי אני ה' וכה שהיה מאמין עוד ענין הכישוף וקסם שהכל נתון לשדים ולכחות אמר כי אין

כמוהו כלומר שהוא יתבר' כח הכחות והוא מפר אותם בדים וקוסמים יתולל והוא השם הגדול זה שנתחדש לטשה ערוה כמו שכתוב וידבר אלדים אל משה ואמר אליו אני ה' ובסוף הוזהר פרעה בזה השם דכתיב ה' הצדיק' ומה שאמר בכאן וארא ל אברהם וגו' אינו ר' ל כי שמו ה' לא ידעו האבו חלילה כי מי גוי גדול כמותם שלא ידעו זה השם אבל בכנוא לא נודעת להם ולכן אמר לא נודעת להם ולא אמר הודעת ולזה ספר מעלת האבות בכאן להודיע למשה שלא היה לחסרון מעלתם ר' ל שלא היו ראויין להגלו' להם בזה השם לא שלא הגיע הזמן שהיה צריך לעשות אותם ומופתים בשנוי טבע כמו עתה וזה משה שנגלה על ידו זה השם ודש הכתו לכל זמן וגו' וכמו שדרשו אל זמן היה לו להבה' לחדש עולמו וזמן לאברהם לקרא בשם ה' וזמן למשה וכו' ואם זו המיסרא נתקשה לקצת ההכסמים כי נראה שהדברים גזורים אינו כן שהרשות נתונה וכמו שאמר החכם ר' עקיבא בלא העניינים הכל צפוי והרשות נתונה אמר ענין גדול בדברים מועטים כי אף על פי שהכל נתון בספרו אף על פי כן אינו גזרה וזהו ספר תולדות אדם ואמר שהראה הקב"ה לאדם הראשון וכו' וכן למשה וזהו מספרך אשר כתבת וזהו ענין שמואל ירחינאה שהיה בקי בסוד העיבור וזהו על ספרך כלם יתכנו וזהו מאמרם אל שהיה סדר הזמנים קודם לכן ואין כוונת חלילה שיטו דבריהם לצד קדמות חלילה חלילה ולכן אמר סדר זמנים ולא אמ' שהיה זמנים קודם לכן אלא שהיה הכל מסודר לפניו וכן הדין כי דכל גלוי וצפוי לפניו צופה ומביט עד ראש כל הדורות ועם כל זה הרשות נתונה וכבר האריך בזה הרמ' גם אל בספר מדע והם נכוחים מאד ודברי פי חכם חן והאמת מה שאמרנו ויש בקצת מדרשים כי הוצרך לגלות זה השם בזמן משה ולא הוצרך לגלותו בזמן האבות כי חכמת הכישוף לא היתה בזמן האבות כמו בזמן משה כי אברהם מסר שם שומארה לבני דגילגלם וישלחם מעל יצחק בנו ואמרו וחרשי' המה מאדם אלו בני קדם שקבלו חרשים מאדם הוא אברהם דכתי' האדם הגדול ובימי משה אחוזו אותה חכמה במצרים' וכבר כתב חכם אחד שחכמנו' יש להם זמן ילמדו אותה זמן אח' וישבעו ממנה ויניחוה ויקחוה אחרים עד כאן' ובמעלת תורתנו שלא תשכח מאתנו לעולם ולא תמוש מעמנו לעם אחר' וזה בכלל באסוק לכל זמן כל זה מורה שלא היה מחסרון האבות שלא ידעו השם אלא שלא היו צריכין לאותן צירופין שהודיע השם למשה בסנה בשם אהיה וגו' וכל זה היה תוכחה למשה כמו שדרשו חבל על ראבדן ולא משתכחין שלא הזכיר ענין האבות לפחות מעלתם חלילה וכי היתה נבואתם באל שדי בלבד לקיצר השנים וישלח היו ראויין' אלא לגדול מעלתם שלא הרהרו אחר מרותו אעפי' ששבע להם לתת להם ארץ פנוע ועוד כי בזכותם הוא וזכר הכנים וחזו שהגיע הזמן שנתגלה זה השם על ידו שהיה לו להאמין יותר הרהר אחר מרותו' ובעבור כי עתה בזמן ההרסומים והחכמי' היה הענין צריך לחלול וענין שעבוד הגלות שעלה נאקתם לפני השם הוצרך לעשות אותות ומופתים להראות כחו ונבורתו וצוה להתחיל בענין חסמה שישליך אותו לפני' פרעה ויהי לתנין אף על פי שהיה גלוי וידוע לפניו כי בזה הענין היו בקיאים כי היה זה הכח בהם ואף התינוקות היו יודעין זה לעשות דכתיב ויקרא גם פרעה ואמר' במדר שקרא גם לתינוקות מאשקול'ח שלהם ואף לאשתו ועשתה כן כי היה זה כחם ושרם בשמים בצורת תנין ונחש והיו מלעינים ראו מה עשה בן עמרם והיה זה שהתחיל לשתו כוונות הא' להראות לו שהכניע כח הגדול שהוא בשמים' והשני שהתחיל במדה שהם יודעים בעבור שיעשו הם ואחריו כן אינם יכולין להשמש שלא יעשו ואם לא

יעשו הם נצוהו ואם היה מתחיל באות שלא היו יודעין היו אומרים אין רצונונו לעשות אבל אנו יודעין ולא היה נצוה ואפי' בזה היה מלא גדול כמה שיעשה משה שחזר התנין כמה כי ידוע הוא כי בבריאה בקשן החל ובגדול כלה תחלה הדוכס ואחר כך הצומח ובעלי חיים והחי המדבר וכשעושה חסם הפך הבריאה מן בעל חי צומח הוא הפך הבריאה והוא גם גדול ולא עשאוהו ההרסומים ועוד שבלע מטה אהרן מטותם כמו שקבלו ר' ל שאחר שחזר מטה בלע מטות כשהיו וגנינים הנה כי היה מוכרח להתחיל בזה' ולכן אמרו במדרש חוללה ידו נחש ברית זה פרעה שהכניע כחו העליון בזה ובעלי חכמת הכוכבים אומרים כי התלי' הנתון ברקיע ממזרח למערב נקרא נחש שהוא צורת נחש ונקרא בריח שהוא מברית מן הקצה אל הקצה וכל המזלות קבועין בו ויש לו ראש וזנב וקיום העניינים השמלים בו וכמנו משטרם בארץ כמו חוט השדרה בנוף האדם מן הקצה אל הקצה והגוף ואבריו חיים ממנו' ובערבו קורין לו אלג'והר' סאותו כח נעשים הכשפים כמו שרמו ראבע' אל שאמר ומן הולד התולדות יבאו הכשפים עד כאן' אבל לדעת ר' ל נקרא נחש בריח שר של פרעה והוא כמו נחש בריח בשמים מין נחש הקדמוני שהוא צד שמאל לזה כוון שלטה בכתוב שאכרנו שלטה המה נפלאו ממני בדרך השני שרמונו למעלה' וזהו מדרשם דרך הנשר זה שיהיה העופו שהוא ענין נפלא ונעלם האיד' מביני' ומצפצפי' עתידות ומקבלין מן נגוד התלי' מצד הימין וכמו שהוא מוזכר בדברי ר' ל שיהיה עופות ומשיות בתלמוד בענין עיליש' ולונו הדרסאות ובעבור שהוא מצד ימין' הוא מקבלין מן חכמי ישראל ומאמיני' בהם ונותרים מהם' דרך נחש על צור' זו שיהיה שדים כי עניינם הוא מפורסם בתלמוד והם שני מיני השבעות וכמו שכוזר בפרש' בלטיהם כי הראשון גזור מלהש' החרב המתהפכת והם מלאכי' וזבלה' והוא כח גדול אחד מהשדים שהם שרים שוכנים באויר וכמו שכתוב בנער' אישע' והנה חזר מלא' סוסים ורכב אש סביבות אלישע' והגזירה השנית השבעת השדים והוא מנורת בלאש מן ותבא אליו בלש' כי הם בעלי גופות מאויר שאינו נרגש וחזו נחש עלי צור כי כל אלו השדים באים ממנו ומכחו וכמנו כח פרעה ואמר עלי צור כי הוא יונק מן הצור פחד יצחק צד שמאל ועלי כמו סמוך כמי שרפים עומדים ממעל לו וכתיב והחונים עלי ומתרגמיני' ודסמיכן עלוהי' ור' ל אמרו לנו כל העניינים אלו אמר אבי' הלכות כשפים כשבת יש מהן מותר לכתחילה ויש מהן פסור אבל אסור' ויש מהן בסקילה' יש מהן מותר לכתחילה כדבר רובי' אושעיא' כל מעלי' יומא' דשבתא' עסקי בהלכות יצירה ומכרו להו עבלא תליתאי ואכלו להו' ואמרו רבה כרא' גברא שדריה לגביה דרבי' זרא' אישתעי' בהדיה ולא אישתעייה' אמר דכן חבריא את הוד' לעפרין כלו' מן הנוצרים על חברים ונקראת כשפים משום סימא' ויש מהן פסור אבל אסור והוא האוחז העינים שאינם מעשה ממש אלא שמראים על ידי השבעה כאלו הם עושים מעשה ואינו כן' ויש מהם בסקילה' והוא העושה מעשה על ידי השבעת שמות הסומאה הבאים מהנחש עלי צור מצד שמאל חוץ לבנין' דרך אניה' בלב' ים הנשמה העליונה אניה' הבאה ממקום המים הנקראים ים ומשם משתלשלת ונבאה בנוף האד' ויחכם גדול בהאומות קרא' ונפש אניה' ואין ספק שקבל זה מחכמי' ישראל ודרך' גבר בעלמה שכיתתן של ישראל ואמרו ארבעה לא ידעתיים שהיא ד' מדרגות של נבואה אספקלריא' המאירה ושאינה מאירה ויוח הקוד' וכת קול' ומה שאמר כן דרך אשה מנאפת הוא ענין אחר גם אני אומר על בעל' התשובה שעושה כמדו עבירות וחוזר בתשובה ופתקמר' לו ועולה למעלה גדולה וכמו שאמר

מקום שבעלי תשובה עומדים וכו' וכמו שאמר הכתוב ובשוב רשע מרשעתו וגו' ונחזור לעניינינו ואחר ענין השטה הכרה היאור בכמה משונה מכת הדם בעבור שהיה בוטח בו דכתי' לי יאורי ואני עשיתיני קלקל יסוד המים והסריח את מימיו שהיו צלולים והמית הדגה על שאכלו הכינים המוטלכים ביאור ובמי המבול לא מתו הדגים ובזאת המכה נעשה נס גדול שהיה המצרי שותה עם העברי בכוס אחד והעברי שותה טעם מים והמצרי שותה טעם דם ותיאר דם ולאחר זה באה מכת הצפרדעים הוציא מהיאור שהיה מתפאר בו והיה בגו סמנו ותועלת גדול להם דברים בלתי מוזקים והיו חושבים כי בסבתו היה ארנם כגון הבעבור כח המים ההם ולא היו גדלים בו שרצים ולא חיות רעות והיו חושבים כי בסבתו היה האויר זך ולא יתחדש בו דבר וחיות רעות על זה בעבור מול טלה שהיו עובדים וכבר נתפרסם והוא כתוב בספרי המצרים כי כשהיה היאור עולה היו מתקצצין העם והיו עושים שמחה גדולה והיו אומרים צמח פלה עלי יאור ולכן נהפך לרם ושרץ צפרדעים וחיה נס גדול כי מצפרדע אחת כאן כלם שהשריצה והיו נכנסין בתנור כשהוא חם כמו שדרשו ז"ל בשעה שמשארותם אצל התנור עם העיסות כי באותו זמן התנור חם וכזה לסוד במסכת פסחים כפ' מקום שנהגו אמרו חז"ל כי חנניה מישאל ועזריה למדו ק"ו מצפרדעים וקדשו השם כי אלו היה על לא היו צריכין לק"ו שיהרג ואל יעבור לא שהיה אנדרטי מלכים ולולי הק"ו לא היו נמנעין מלהשתחוות וקדשו השם וחשליכו עצמן לכבשן האש ולפי קבלת רז"ל מתחלה לא היו ביאור צפרדעים ועתה נתחדשו בעבור שהוא היה מתגבר עם היאור והיו מימיו דקים וצלוליין ויש לשאול היאך אמר למחר ולא אמר להסירה מיד וז"ל שפרעה חשב כי במערכת החוכמי באה המכה ומשה היה יודע שתסור היים ובעבור להוציאם בראי אמר למח ענהו כדברך ואמר רק ביאר תשארו וזו ראייה כי לא היו שם תחלה שאם כן לא היה צריך לומר רק ביאור וכי מרויחין היו בקלקולם וכן כתב רמ"ל כי האלתמסח נשאר ביאור לעד אבל הארבה לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים ואם יפול בארץ ישראל ויכנס בגבול מצרים לא יאכל מכל גבול מצרים כלל ואומר שזהו מפורסם גם היום ובאו אלו הב' המכונ' מיסוד המים ואחר כן באה מכת הכינים מיסוד העפר ועשו כל תהולתם להוציאם כמשהו ולא יכלו והנורו ואמרו אצבע אלדים היא ואיננו כדברי ר"א שהוא מקרה כמו שאמרנו הפלשתים כי אחרי כן לא עשו החרשומים שום ענין ולא נסזו שום מכה לעשות כי סכל השם דעתם ואין ספק כי כבר עשו זה ולכן נסזו הענין ולא יכלו כי השם מפר אותות בדים כמו שאמרנו ואין עוד מלבדו ואפילו כשפים דאמר מאי כשפי שמכחישין מפליא של מעלה ההיא אתא דהוה קא מהדרא למשקל עפרא תותי דר' חנינא אמר לה שקילי אין עוד מלבדו כתיב ואפילו בכשפים ולכן כתיב ולא יכלו ויש במדרש כי בעבור שהיו הכינים מפרישים בין רגלי החרשומים לארץ לא יכלו עשותו כמו שמוכר בסנהדרין בענין שמעון בן שטח עם פ' כשפניות שזוה לפ' תלמידים והגביהום פן הקרקע ולא יכלו לעשו כשוף כיון שאין רגליהם מחוברות בקרקע ולפי דעת רז"ל היו הכינים גם כן בישראל לא שלא היו מצעים אותם ולמצרים היו מצעים ולכן הוכירו אצבע אלדים והוא נוטריקון אין צריך בדיקה עוד והנה באו לו השלשה מצות על ידי אהרן כפי דעת רז"ל בעבור שהיאור הגין על משה והעפר על ענין המצרי ועל דרך הפשט בעבור כי מעלת אהרן שפלה ממעלת משה ולכן עשה משה שני בעליונים ואהרן בתחתונים ואח"כ מכת הערוב גם כן מיסוד העפר וחיה נס גדול בהיותו מכה משולחת ולא היתה בארץ

גושן והוציא מיסוד העפר אלו שני מינין מכאבים הכינים והערוב כמו שהוציא מן היאור צפרדעים ומן האויר בא הדבר כי הוא היה מהפסד האויר וגם מכת השחין ומכת התיחין ומכת הדבר לא היתה בישראל ואמרו במדרש אדם זורק חץ למעלה אינו הולך ק' אמה ומשה זרק מלא חפניו מדבר שא ז' בו כמש וזרקו השמים ועל זה אמר מי אסף רוח בחפניו כפי דעת המדר ואמר בשחין ויחוק ה' ולא אמר כן במכו הקודמות כי זו המכה היתה בגופו והיה לו לשלחם כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו וחוק לבו השם ית' ויש לעיין בענין הכרד דכתי' הירא את דבר ה' והכתיב וימת כל מקנה מצרים יל' שהדבר לא היה אלא בשדות דכתיב במקנך אשר בשדה ויתכן כי החמורים והסוסים היו בבתי אבן הבקר והצאן שהיו תועבה למצרים היו בשדו עם חבקר והצאן ולכן כתי' שם במקנך אשר בשדה וגו' וצוה השם למשה ליתן להם עצה שיאספו המקנה לבית כדי שישארו בן הסוסים לרדוף אחריהם לנקום הנקמה הגדולה דכתי' משיא לגיבויאבדם ובזו המכה נשתתפו כל היסודות מן הקשורים פירוש לשון אש וברד שלג וקיסור ולכן אמר את כל מגפות ועוד כגמלאות השם בברד היתה אש מתלקחת בתוך הברד שני הפכים ועל זה אמר ה' הצדיק ידע כחו הגדול כי הוא כח הכחות והגם הגדול ומטר לא נתך ארצה כתרגומו כי חזר הגשם למקומו גשם ממש ולכן אמר מי צרר מים בשמלה כי הוא נט גדול ומה ייאמר ואתה וענדיך ידעתי כי טרם תיראו פי' כי טרם תבא הכיזה אתם יראים ולאחר היותה אינכם יראים אבל עדין נשאר מקום להשחית החטה והכוסמת לא נכחו ורמז לו מהארבה כי מה שנשאר מן הברד יכה הארבה ולזה נכנסו אל הפסוקים בכאן באמצע ויש פירושים אחרים והנה הנכון וכו' שאמר בכאן כצאתי את העיר פרש"י ז"ל כי העיר היתה כלאה גלולים ואם תאמר מה נשתנה משאר המכות ז"ל כי בעבור שהניסו מקניהם לעיר והם הועבה ועל שלהם שהיו עובדין לטלה ועל זה הוצרך בזה הפעם לצאת חוץ לעיר להתלל ואחרי כן הביא ארבה מהאויר שינגף בו כמו הצפרדעים כן המים והערוב מן הארץ אלו המכות באו בארבע היסודות ולזה אמר התנא כל מכה ומכה היתה של ארבע ככות ומי שאמר של חמש אמר על לקיות המאורו שהיו סגוף החמישי כדור השמים ומכת הבכור היתה בכבודו ובעצמו בלי אצעי ובהיות המכות הללו ענין גדול היו עשר מכות ומכאן אמר התנא עם עשר נסיונות וכל אותן העשירות שמה שם לרמוז כי כל העשירות יש להם ענין כי הם כנגד עשרה סממנות ועשרת הדברות ועשר שמותיו של הקבה ונרמזו בזו הפרשח בראש חמשה גאולות והוצאתי והצלתי וגאלתי והבאתי ולקחתי כנגד ה' גלויות מצרים ובבל ופרס ויון ואדום ובכל מלה יוד כנגד חמשה יודין שבשמות הקדש אהיה אדני' יודין שדי' אלדים וכן הוזכרו חמש מלות בהלל המגביה המשפילי מקימי להושיבי מושיבי ובאו בלשון נקבה כנגד חמש גלויות שתשש כחו כנקבה בהם מרוב עונותינו כמו שדרשו בפסוק מבלתי יכולת ואמר בעצלתים ימך המקרה וגו' ויש בה ה' יודין כי שכיני עמנו בכל גלויות וגלו' כמו שאמרנו ול גלו' לצרים שכינה עמהם וכו' וכמו שכתוב חולי וגוחי בת ציון כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה ושכנתי כתיב וכן אנכי ארד עמך וגו' ובגאולה כתיב צדיק ונושע הוא ואנו מוכשחים בשם ית' כי בזמן המשיח סהרה יגלה יראנו השם נפלאות בלא האומות שאנו משתעבדים אליהם וכמו שאמר הנביא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות: